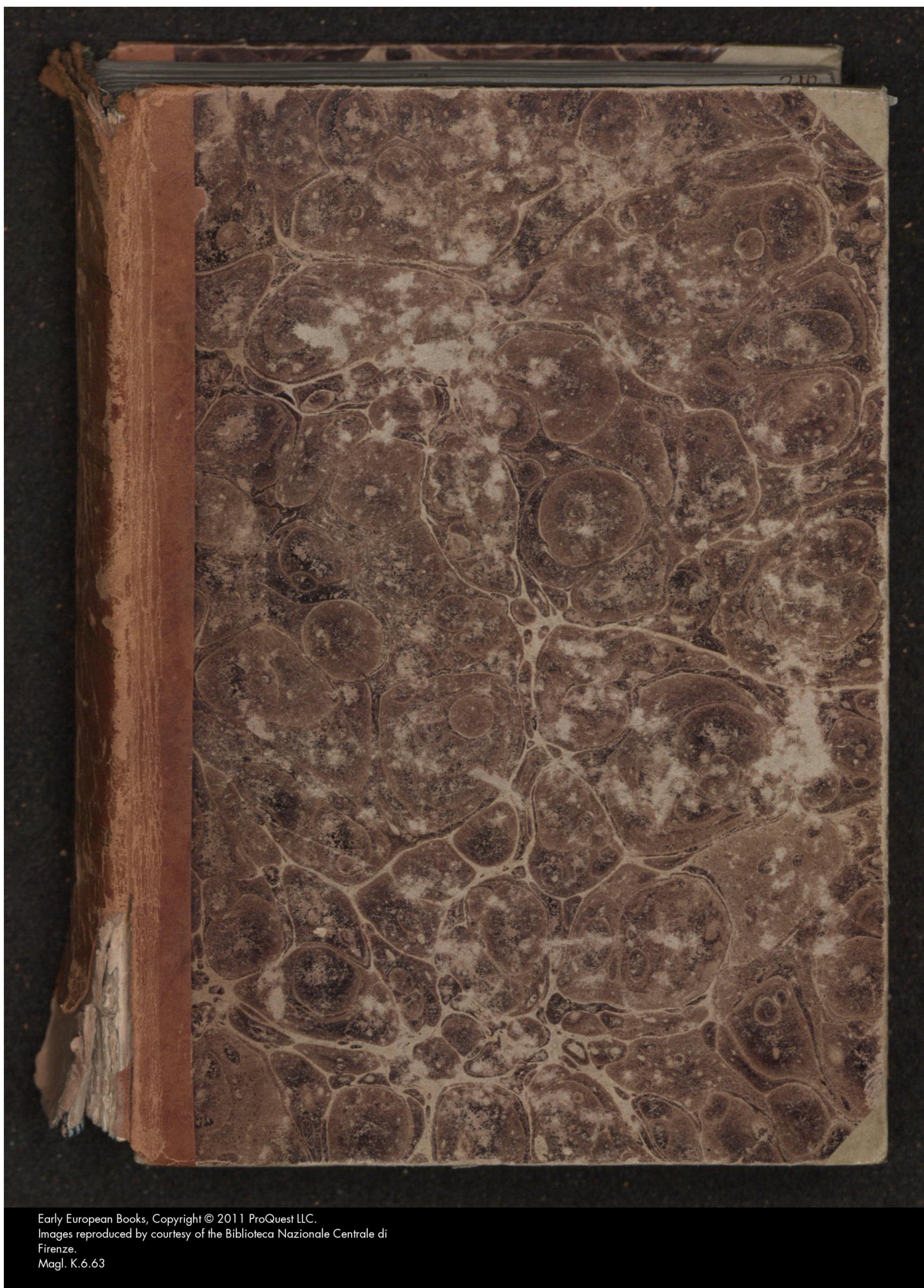
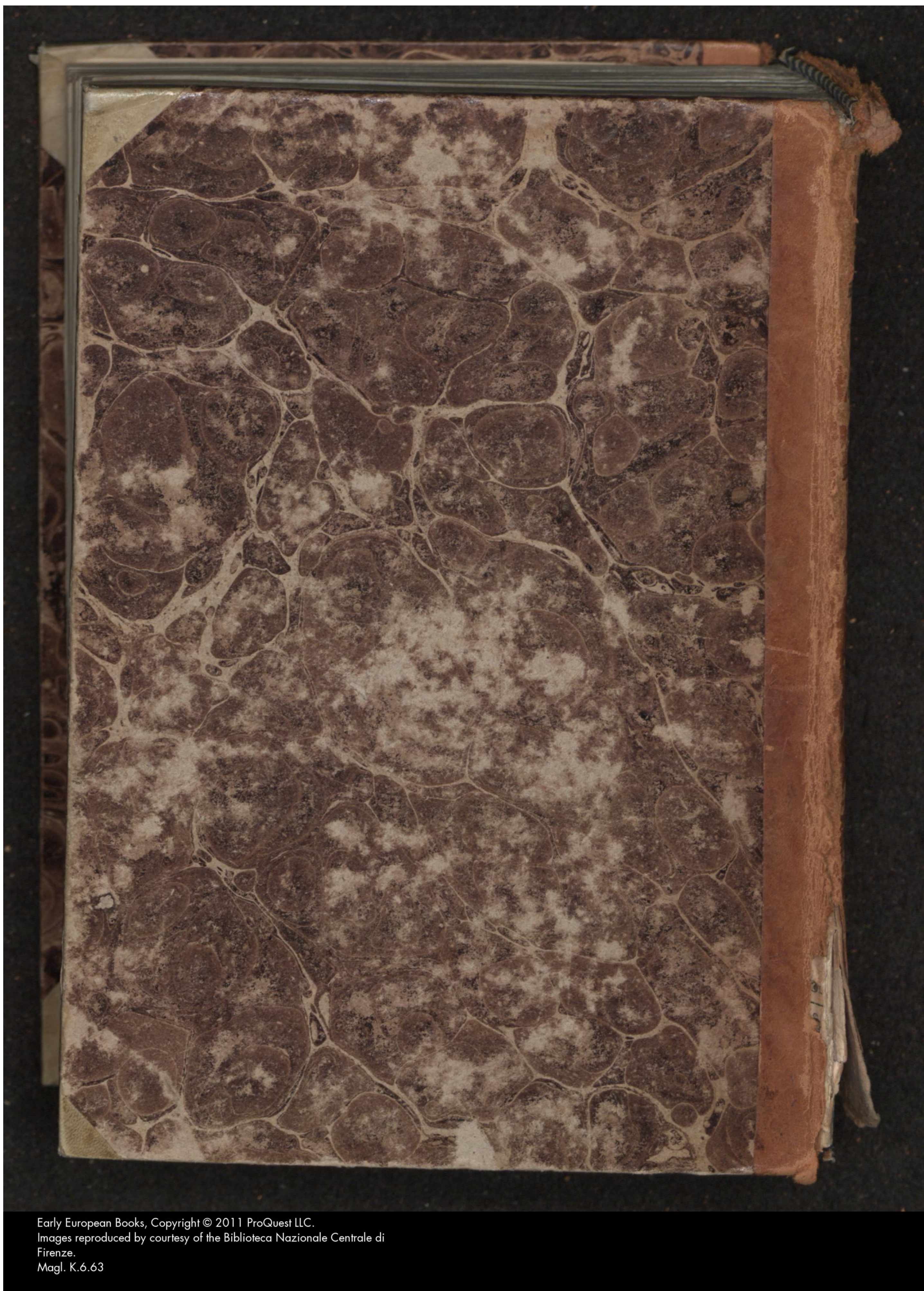
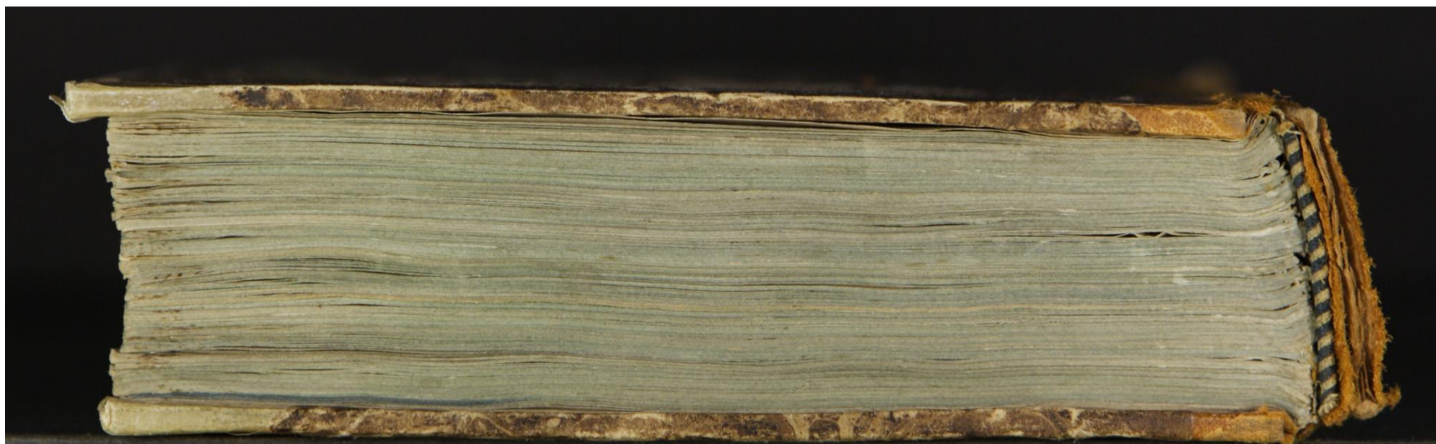

K6
63

4

Ad Cesarem.

Ut possem niueam tuam referre
Linguam Cesar et eruditionem.
Esset nunc studijs tuis et alto.
Nobis ingenio vel arte opusque.
Prestanti eloquio : Sed hoc libenter.
Prestamus : potuit pusilla quantum.
Vox a disciplino tare dextra.
Id tantum capias velim clientis.
Ingens officium: velut solebas.
Luatum modo partium patronos.

Ad Xystum quartum Pontificem maximum Andree Brentij Patauini Oli. Cardi. Neopolit. Secre. epistola.

Enatoribus gratã munus canes sunt: militibus equi et arma. Que vero regia sunt ea regibus merito dari oportet. Hanc igitur cum Cesaris orationem a me partim ex grecis litteris partim ex latinis sumptã et ex pluribus tanquam vas proprijs ptibus redintegratã: meo quidem iudicio magnificã regiam et verborũ copia sniarũque grauitate refertã putauerim: nulli magis puenire existimaui quã tibi Pont. max. eidemque doctissimo q nostris tpibus nõ secus atque Cesarẽ olim ex hac oratione fecisse pstat: hoĩes nostros in diuturno et nimio ocia turpẽtes ad virtutem et gloriam excitare oĩaque que ad illorum honorẽ Xpianamque rem pu. ptineãt: cõsilio preuidere et admonere nõ desistis. Hanc certe qd magna ex pte ex publice bibliotece tue libris excerpserim vt vnde pfecta rede at: ad te mitto veluti primitias studiorum fructuũ quos cuique lrarum studiosissimo p magnificentia tua et benignitate apta tam ampla bibliotheca: colligẽdos pcesseris. Atque certe ob summa incredibiliaque tua oẽs probos merita: etas nostra nõ iniuria gaudere letarique potest. Cui celitus qdem tu Pont. optimus iusticia clementia munificẽtia pietate theologia oĩm denique impandi rõe ornatissi-

m⁹ ꝯtigeris. Qua ꝑpter vt tibi diutissīa felicissimaq̄ꝫ vita sit oēs optam⁹. Qm̄ vita tua salus nr̄a ⁊ incolumitas est. oīa nāq̄ꝫ tibi a natura bona ꝯcessa sunt: ea ꝟtutes tue illustrarūt: fortuna ⁊ glīa amplificarunt. Quibus omnibus rebus fit vt eum ad hec accedant ꝓdentia doctrina sapīa: solus felix solus beatus sis ⁊ habearis in perpetuum.

Andree Brentij Patauini In. C. Julij orōez ꝓfatio ad quirites.

C Julius Cesar bello Heluetioꝝ confecto Heduis populi Romani socijs quos Ariouist⁹ germanoꝝ rex traiectis renū copijs bello ꝑsequebat̄: auxilij ferendi cā magnis itinerib⁹ Vesontionē Sequanoꝝ oppidū contendit. Ibiq̄ꝫ dū paucos dies ad rē frumentariā explicandā moraret̄. magn⁹ milites terror incessit germanoꝝ quos ex ꝑcontatiōe mercatoꝝ vocibusq̄ꝫ galloꝝ cū admirāde virtutis hoīes in armisq̄ꝫ exercitatissimos: tuꝫ etiā ingēti corpoꝝ magnitudīe aspectu vultu truces ⁊ īmanes esse audierant. Quare cuꝫ oēs fere milites alius alia abitionis cā illata ꝯmeatū ꝑterēt: ⁊ a nōnullis etiā verba in vulgū iactarent̄ id bellū non iure susceptū esse: ꝓptereaq̄ꝫ se nulli eius dicto audiētes fore anxius aī ⁊ solicitus Cesar ad optimū eius diuine eloq̄ntie: q̄ q̄deꝫ nō min⁹ quā armis eū multa ꝓclara facta gessisse ꝯstat ꝯfugiū ⁊ tutū ꝓsidiū se r̄cepit. Contōe igr̄ militū aduocata orōeꝫ hāc quā ad vos q̄rites hodie reciātdā attuli: luculētissimā habuit q̄ simul oēꝫ illis timoris suspicione expulit aīoq̄ꝫ confirmauit: simul belli rōnes q̄bus iure susciperet̄ explicuit: eosq̄ꝫ ad bellū gerendū incendit. Hāc q̄n apud Cesaris cōmentarios ⁊ grecos codices q̄ nō pauci dū cōi studēs eū vtilitati librū publice hoc āno ꝓfiterer mihi euoluēdi fuerūt: mutilā mancā ⁊ q̄ð latīe deessꝫ: in greca eē ⁊ q̄ð grece cōtra ī latina reppisseꝫ. iccirco ex duab⁹ mutilatis vnā integrā feci latinā: eāq̄ꝫ q̄ntuꝫ tenue ingeniū ⁊ mediocris nostra efficere potuit diligētia: ornandā ⁊ amplificandā curaui. Et quia

nō me fugit me fortasse nōnullis videri arrogātie crimē subire q me Cesaris scriptis elegantissimis interposuerim si solertiā qdez potius quā arrogantiā dici oportuerit velle quid noui semp: qd cognitione dignū sit: nostris hominibus diligēter studioseqꝫ per qrere: ideo non hanc prius edere institui quā a vobis iudicaret: vt saltē emendatiōe vestra min⁹ alioꝝ censuraz timere possimus Eaz igit vt attente ꝛ beniuole audiatis vos oratos esse veliz: vt cui⁹ causa huc venire a me inuitati pnoscatis ꝓbāda ne an explo dēda sit: quo siuglari igenio vro summoqꝫ iudicio id si dignū qd edat: ꝓbatū fuerit: vobis ꝛ mihi parē laudez afferat ꝛ ceceris vo luptatē rem certe nouā habituris. Si min⁹ neqꝫ me inani gloria neqꝫ alios in errore versari sinatis. Qd si nō ea eloquētia ꝛ arte si cut diuini Cesaris res requirit: habeat: iuuabit nos saltē vel Ce saris psonaz egisse ꝛ ostendisse nostrū in tantū virum studiū vo luntatē ꝛ obseruantiā. Proinde non me: sed Cesarē iaz ad milites suos verba facientem audire existimate.

G. Jul. Cesaris oratio Vesontione belgice ad milites habita.

On eadem Commilitones de rebus que ad rez. pu. pertinēt atqꝫ de priuatis ratione consultandū esse censeo. Neqꝫ eñ vt mea quidez fert opinio: cui quā ita res publice sicut priuate administrāde curande ve sunt Quā doquidē nobis ea precipue que laudi ꝛ emolumēto esse possint: p re. p. aūt non nisi optima queqꝫ ꝛ honestissima eligere atqꝫ age re conuenit. Cōsentaneū quidē est hoies reꝝ suaꝝ diligētes ꝛ soli citos esse optere: cū nihilo secius ex ea mīme qd decet: nō seruari solitū sit. Atqꝫ etiā ignauissim⁹ quisqꝫ tut⁹ ꝛ summope secur⁹ pos se esse videt. At vero res. p. q̄ amplo presertī ꝛ magno excellit ipio q̄mprimū ocio ꝛ qete piret. Qd qdez oīb⁹ sic esse cōstat: ꝛ hoc nō ab hominū arbitrio institutū: sed ab ipsius nature legib⁹ imposi tū ꝛ longa tempoꝝ atqꝫ exemploꝝ serie comprobatū: quodqꝫ post

hoīm memoriā ⁊ in ꝑpetuū donec humanū genus ꝯstabit: ratū firmūqꝫ futuruꝫ est. Hec cum ita sint. nemo vm̄ in presentia pri/
uati poti⁹ ꝯmodi ⁊ salutis causa moueri debet: quā cōi senat⁹ po
puliqꝫ Romāi cōmodo ⁊ existimatiōi inseruire. Reputare q̄so vo/
biscū ⁊ aīo voluite cum reliq̄ que vos maioresqꝫ v̄ros ⁊ rei bellice
gloriā decēt: tum in p̄mis ꝙ tot tales tātiqꝫ senatorij ac equestris
ordinis viri oēs ornatissimi cū magna militū manu atqꝫ sūma ⁊
immēsa pecuniaꝝ vi huc accesserim⁹: nō certe vti ignauie ac ina
ni inutiliqꝫ secordie dediti essem⁹: sed vt ꝓuīcie recte admīstrarē
tur: socioꝝ amicorūqꝫ fortune defenderent̄: ab illisqꝫ hostiū iniu/
rie ꝓpulsarent̄: ac impij nostri: si iuste fieri posset: fines ꝓpagarē
tur. Qđ si non eo aīo atqꝫ ꝯsilio cū exercitu in expeditōeꝫ huc per
uentū sit: cur nō domi cū nr̄is rei fāiliari opaꝫ dare quā ab initio
egredi maluim⁹: Etem̄ militiā oīno nō ini re quā eā initā prode
re sati⁹ est. Proinde si e nobis ꝑtim sacramēto: vt rei pu. obtparēt
rogati ꝑtī volūtarij: quoꝝ maior nūer⁹ est: huc ꝓpter honores et
vtilitates q̄ ex rebus bellicis ꝓficisci solēt: venerint: qđ est ꝓ deū
atqꝫ hoīm fideꝫ qđ nobis minus cōueniret: ⁊ qđ maiorē opiniōis
de nobis cōcepte iacturā faceret: quā ⁊ eoꝝ q̄ nos miserint ⁊ no/
strā simul spē frustrari atqꝫ abijcere: neqꝫ em̄ ex priuatis q̄squā a
deo felix fortunatusqꝫ esse posset: vt nō euersa re. pu. simul ip̄e ma
ximū in bonis detrimentū accipet. Cōtra res. p. fortunata ⁊ stās
cuiusqꝫ priuati incōmoda ⁊ dāna resarcit atqꝫ mai⁹ inde cōmodū
prebere solet. Nō hec vos ꝓfecto viri q̄cunqꝫ hoc in loco adestis
prudētissimi ⁊ mihi amicissimi: admonēdos esse existīo q̄bus ꝓ/
pter singularē prudentiā ⁊ consiliū ea nota sint oīa vt mea vobis
admonitio supflua sit. Nec vos p̄terea adeo ignauos aut timidos
vnquā ꝯgnoui vt mea vobis ad aliq̄d preclari ⁊ insignis agendū
cohortatiōe opus esset: ⁊ nō multo meli⁹ ꝑuos qđ optimū vt pru/
dētes quā vt impiti ab alijs docti eligeretis ⁊ electū a vobis dili/
gētissime seruaret̄. Sed qm̄ nōnullos audio milites timore vano
nescio quo affectus ob eūqꝫ alios alias sibi domū discedendi cās
fingere. ⁊ qđ graui⁹ est: quosdā etiaꝫ temerarios v̄ba in vulgū ia

ctare hoc a nobis bellũ non iuste suscipi. Tũ vero alios ad sediti/
onẽ concitare: vestrũ erit quisquis hic culpa ⁊ omni crimie vacuus
fuerit: vos cõtra ꝓ re p. ex oratiõe mea ⁊ fortiore ⁊ maiore aĩo ge/
rere. Atq̃ illos oĩa que ad eoꝝ honorẽ ⁊ decus pertineãt edocere.
Siq̃dez a vobis sepius ⁊ ꝑuatim quã a me semel ⁊ publice moni/
ti ad officiũ ⁊ sanitatẽ facilius redibũt. Quas ob res illos certe sic
monere ⁊ aĩo cõfirmare poteritis: q̃ maiores nr̃i si domi vmbrati
lis ⁊ desidiose vite amatores manere voluissent: aut expeditiões
tardando aut bella vitando: nunquam ea magnificẽtia qua nũc
est vrbem nostram ⁊ imperiũ amplificassent: 3 ꝓ animi magnitu
dine oĩa q̃ decebãt audere ⁊ eoꝝ que sibi placuissent cã: magnos
corpe labores tolerare ⁊ ferre equo aĩo non dubitabãt: priuata cõ
moda sicuti aliena aspernãtes: finitimoꝝ hostiũ fortunas tanq̃
ꝓprias sibi vẽdicabãt: felicitatẽ nil aliud esse cẽsentes quã officiũ
⁊ gloriã: calamitatẽ aũt ipos fortune bonis delinitos ac ꝯmulsos
desidere. Itaq̃ rei. p. ãplificãde cã nõ illos vis hyemis: nõ lõgitu
do itineꝝ: non aspitas viaꝝ: nõ fluĩna: nõ mõtes nõ maria retar
debãt: nõ sanguini nõ vite ꝑcebant: nõ recusabãt quomin⁹ vel in
extremo spũ si quã opẽ rei p. ferre possent: expirent̃: senat⁹ aucto
ritatẽ. rei. p. ãplitudinẽ: ꝓpli libertatẽ vite añferebãt. atq̃ ĩ maria
ꝯsensiõe ĩcredibiliq̃ ꝯcordia oẽs idẽ volebãt idẽ defẽdebãt: idẽ sen
tiebãt. Ex his igit̃ optis institutis cũ initio pauci numero essent
que vrbis qd̃ oppidũ non in illis ꝑmordijs vrbe nr̃a mai⁹ atq̃ ã/
pli⁹ fuit: Latinos vicerũt. Mox sabinis supatis: Ethruscos Vol
scos Equos Lucanos Sãnites subegerũt: oẽm deniq̃ breui tpis
spacio: q̃ intra alphos ꝯtiet̃: regionẽ in sui ptãtez redegerũt. Tũ
demũ oẽs externos hostes q̃ sibi arma intulissent ꝓfligarũt. Po
stremo q̃ subsecuti sunt Romani ꝑsertiq̃ patres ⁊ maiores nr̃i: il
loꝝ exẽplo ⁊ emulatiõe ducti: bonis opib⁹ facultatib⁹ ac impio qd̃
ab illis tũc trabitũ esset mĩme contẽti qui ignauiã ⁊ segniciẽ pla/
ne eoꝝ ꝑniciẽ negocia aũt ⁊ labores esse salutẽ arbitrarent̃: veriti
quoq̃ ne ea dũ iacerent. qd̃ plerũq̃ reb⁹ humãis euenire solet in/
terse trita situ obducerent̃ ⁊ ꝯsenescerent: ne ve tãto sibi a maio/

ribus impio accepto vnquã nihil illi sua virtute addidisse ⁊ non multo plura ac maiora quã illi gessisse viderent̃. Quis sigillatiȝ recẽsere posset Sardinã Corsicã Siciliã Baleares insulas: Macedoniã Greciã Illyricũ Ioniã Bithyniã Hispanias ⁊ Africã a se deuictas Iã vero innumeras ipsis Carthaginẽses ne ad se nauigarẽt: pecunias dedissent: infinitas Philipp⁹: infinitas Perseus ne in se exercit⁹ duceret̃: Multas Antiochus: Multas eius filij ⁊ nepotes vt Romani europe limitib⁹ contẽti non vlteri⁹ impium ꝓpagarẽt. Sed illi ignobili ocio ac securis diuitijs gloriã ⁊ impij amplitudinẽ preposuerũt. O dij ĩmortales quã magnũ fuit illos ꝑclaros viros ex taȝ paruis initijs imperiũ ad hoc fastigiũ ꝓducere: tot populos supare: tot nationes subigere: magno semꝑ aĩo ⁊ infracto se gerere: nullo fortune impetu cõmutatiõeue nulla calamitate moueri. Cuius aĩ moꝝ virtutis constãtie pietatis ingenij fuerunt ⁊ sunt quoqȝ nostri tpis hoĩes nobis quidẽ natu maiores qui adhuc vita frunt̃ qui cũ maioꝝ cõsuetudinẽ ac studioꝝ modũ ex quibus bona acquisita cõseruarent̃ optimũ esse statuissent multa eoꝝ que erãt confirmarũt multa insuper adepti sunt. Quid em̃ in singl'is enarrãdis morari otȝ. Cretã Puntũ Cyprũ Epiꝝ vtrosqȝ siros vtrosqȝ Armẽios Arabes ⁊ Palestinos ac oẽs fere toti⁹ asie ppl'os eoꝝ virtute huic ĩpio additos: qb⁹ nũc dñamur: cũ ante ı ne illorũ quidẽ nomina nobis maioribusqȝ nostris audita fuissent. Alia alijs concessa sunt vt inde ꝓuentus honores opes facultates redirẽt ⁊ socij in officio continent̃. Cum igit̃ tot exempla ante oculos habeamus: nobis diligẽter cauendũ est ne res maioruȝ gestas ⁊ preclara facinores dedecorare aut patriã virtutẽ huiusqȝ imperij dignitatẽ proijcere in animũ induxerim⁹ quanta nobis turpido quantũ dedecus quanta labes esset nolle in optimorũ maiorum nostroꝝ vestigijs insistere ⁊ nõ conari ꝓ virili parte illorũ virtutes emulari ⁊ imitari Neqȝ em̃ nobis qualis alijs qui nunquã tali prediti fuerũt potẽtia: consilia ineunda sunt. Is nanqȝ ocio frui ⁊ tuto atqȝ securis alioꝝ imperio ⁊ legibus parere licet. Nobis autem ⁊ labores suscipiendi ⁊ oĩa mili-

tie onera ꝑ libertate rei pub· ſubeūda ſunt· Quādo quidem bo/
na ab omnibus certe expetunt̃ ⁊ optantur: ꝓpter eaq̃ qui re ali/
qua excellit ſingulari: ab emulis ⁊ inuidis odio plerunq̃ habet̃·
Atq̃ inde perpetua ſemꝑ inferioribus cū preſtantioribus ⁊ virtu
te excellētiſſimis ꝯtrouerſia: ſiue potius dixeriz ſimultas ⁊ atrox
bellū intercedit· Oportuit itaq̃ nos ſi moleſtijs curis negocijs ſo
licitudinibus vacui degere voluiſſem⁹: nihil ab initio alijs pre/
ſtare nec tā amplo potiri imperio: quā partis poſtea tātis opib⁹
ocioſos eſſe ⁊ ad pericula ſubeūda timidos· Fato certe nobis da/
tum eſt vt vel alijs fortiter imperem⁹ vel nobis prorſus ꝑeunduz
ſit· Quoniā qui tantā dignitatē ⁊ tam inſignez imꝑerij maieſta/
tem ꝑuenerint: hos priuatos ſine periculis viuere poſſe fieri ne/
quit· Parendū eſt domine fortune que ſepius virtutis comes ha
bita eſt· Neq̃ ipſa que ⁊ vobis ⁊ mihi precipue ꝓpitia eſt: ⁊ que de
niq̃ apud nos oēs Romanos ſponte ſua manere cōſueuit: vſq̃
quaq̃ repellēda· Quod omnino ſic futurū eſt. Minime arma abi
cienda: nequaquā ordines deſerendi: nequaquā domi pigris et
inertibus ſedere licet: aut apud populi Romani ſocios fruſtra er
rare· Verꝝ arma ſemꝑ manibus tractanda ſunt· hoc nanq̃ modo
pax ſeruabit̃· Tuz belli officia ꝑiculis ⁊ capitū diſcrimīe obeun
da. Sic eñ bellū non ſꝑ geret̃. Ad hec ſocijs amiciſue auxiliū pe/
tentib⁹ etiaz ſine occaſione aut oportunitate cꝑitulāduz eſt· Naz
hoc pacto multo plures habebim⁹ aīo ꝓmptos ⁊ ad ꝑicula pro
nobis ſubeūda alacriores· Neq̃ porro ijs qui bella inferre cupiūt
ꝑmittere debē⁹. Siqdē ea ſola re nos iīuria laceſſere audebit nēo
Qđ ſi deoꝝ qſpiā nos: vt ſpo ⁊ ꝯfido: ad hec agēda adiuuerit: ne
mo vnq̃ nob̃ ita facile in reliquū inſidias faciēdi aīm hēbit ⁊ oī
b⁹ q̄ ꝑta fuerit bona: tuto in ꝑpetuū fruēdi facultas dabit̃· O vo
cē illoꝝ ignauā ⁊ mīme Rōano hoīez dignā: q nobis ocio vten/
dū dixerint· Habuiſſent· ſaltem iſti homines incōſiderati apud
quos recti honeſtiue rō nullo eſt momēto aliquā id dicēdi lauda
bilē vel ꝓbabilē ſane cāz· Nā ſi his qui multa poſſederint: a pluri
b⁹ iſidias fieri nēe eſt hoꝝ vtiq̃ īpetui ⁊ prauis coeptis ꝑueiri cō

uenit. Atq3 sicut amicos beneficijs superare debemus ita nos ab
inimicis maleficio vinci mīme oportet: cū id qđ illis facere desi-
nas tibi nihilo secius ab illis factū iri pro certo habeas. Preterea
nemini dubiū est eos qui cutis ⁊ omī solicitudine solutū viuendi
gen⁹ elegerit. multū de re familiari pdidisse. Ecōtrario illos for
tunatos ⁊ felices pspici licere qui bella cū alijs iuste gerēdo occu-
pati fuerint ⁊ laboribus semp intenti. Nemo em̄ qui suis veret̄ re
bus aliena sibi vēdicare in animū inducit. Quoniā iste fortunas
amittēdi metus magna ex parte homines a solicita ⁊ diligenti re
rū inuestigatione que ꝓ gloria ⁊ decore faciūt retrahit ⁊ cohercet
Quia nimia vti in sit is rebus vel diligētia vel cautione: homīs
est nihil de dignitate: nimiū de periculo excogitantis. Omnes
em̄ preterea nationes seruitutē ferre possunt: nr̄a ciuitas nō po
test: nec vllam aliā ob causam nisi ꝙ ille laborē doloreq3 fugiunt:
quibus vt careāt omīa ppeti possunt. Nos ita a maiorib⁹ institu
ti atq3 imbuti sum⁹ vt omīa consilia atq3 facta ad virtutē atq3 di-
gnitatē referam⁹. Quid tum: Ec quis nos semp aliquid adipisci
atq3 impij nostri opes augeres augere oportere neget: Nō mēoria
tenetis ea quoꝝ partim fama accepistis: partim ipi vidistis nul-
lā. s. in italia prius gentē rei. p. nr̄e insidias tēdere destitisse quā
bella nr̄i maiores in illoꝝ finibus gerere cepint. Non añ Epiro-
tas quā Roman⁹ in grecā traiect⁹ est exercit⁹: Nō philipp⁹ quoq3
magnas in italiā copias ducturus fuisset. nisi a nr̄is pri⁹ illi⁹ cō
silijs preuentū fuisset: ⁊ ei parē gr̄a3 retulissent iniuriaq3 eū ꝓme
ritis affecissent: Nō Perseus nō Antiochus nō Mitridates ide3
nisi multo añ ab iniurijs ꝓhibiti essent: tētassent: Sed quis reli
qua pstringere orōe valeret: Carthaginēses oīno donec a nobis
in affrica nihil incōmodi accipēt in italiā nauigare: agros incur
sare: oppida dirripe. Atq3 paꝝ tandē abfuit qui vrbē ipa3 vi expu
gnauerint. Postea vero quā a nr̄is in illoꝝ finib⁹ bellū geri coe-
ptū est: ex italia aufugerūt. Ide3 de gallis dicēdu3 videt̄: qui dū
Romani cis alpes tantū manerēt: illas sepi⁹ supare magnā italie
partē preclari eā ferro incēdioq3 vastare nō dubitabāt. Ut aūt no

stri e finibus cũ exercitu egrediẽdi ⁊ bellũ illis vltro inferẽdi animũ ceperunt ⁊ bona illoꝝ agri pars ferroqꝫ igneqꝫ cõsumpta fuit: nõ amplius vllas in italia preterqꝫ semel illoꝝ copias esse ⁊ nostris ceruicibus imminere sensimus. Hec cũ ita se habeãt quicũqꝫ bella nobis gerẽda negauerit: is nil aliud quã nõ locupletari nõ alijs ĩpare nõ liberos nõ deniqꝫ Rõa nos esse oportere dixerit. Ut igitur si quis id cõtra honorẽ contra existiationẽ contra oĩa deniqꝫ cõmoda vestra pnũciasset eũ minime ferendũ: sed e vestigio tollendũ de medio vobis in aĩo fuisset. Simili mõ a vobis quorũdã temerarioꝝ loquacitas ⁊ puicatia obiurgãda ⁊ omni modo reprimẽda est illoꝝ verba paruifaciẽdo ac rem ipsã ⁊ decoꝝ recta mẽte ⁊ iudicio ppendendo ob hãcqꝫ vnam rẽ vestra sentẽtiã a nullis im pbabitur qñetiã summis efferetur laudibus: cũ vobis ⁊ rei. p. marie pro fuisse visa fuerit. Si quis aũt minus a nobis hoc bellũ pptera suscipiẽdũ esse cẽsuerit qđ de eo neqꝫ ad senatũ relatũ: neqꝫ a senatu populoqꝫ Romano decretũ sit: is secũ reputet velim ⁊ oĩi cogitatione cõsideret: demũ inuenerit belloꝝ omniũ que vnquã gesta fuerint: alia preparata ⁊ multo ante indicta fuisse: alia de improuiso ⁊ paruo temporis momẽto coorta. Quecũqꝫ igitur domi ciuibus ocio fruentibus vel rumor attulerit vel p legationẽ nũciata fuerint ea ad consiliũ delatũ ⁊ consultatũ iri ⁊ rẽ suffragijs cõmitti deberi. Cũ postea bello decreto ꝯsulis aut impatoris iussu copijs egrediendũ esse. Que vero foris ⁊ militãtibus nr̃is ex improuiso sese obtulissent: ea nequaqꝫ in expectatiõe sententiaꝝ vrbanaꝝ poni oportere: sed p legatos aut pretores aut procõsules administrari. atqꝫ oĩibus rebus prout visum fuerit ⁊ tempus ⁊ vsum ⁊ rei militaris scientiã postulare antequã occasio desit: occurrendũ. Cur vos igitur huc senatus populusqꝫ Romanus misit: Cur me statim post consulatũ egredi iussit cuꝫ magistratu: quod antea nulli cõcessum fuit: quinquẽnali ornatũ. Cum etiã tantis copijs munitum: quasi vero nobis bella gerẽda non existimauerit. Nequaqꝫ eñ vt sine cã ⁊ frustra alerẽur: aut socioꝝ oppido circumeũdo illis quã hostibus grauiores essemus. Minime hoꝝ causa huc ventum

dixerit etiā quiuis rex imperitissim⁹. Quinimo vt nostris presi-
dio: hostibus aūt terrori ꝛ detrimēto essemus. Postremo quid qđ
tāta multitudine atqꝫ sumptu dignū esset: gereret̄. Interim igit̄
ꝛ hoc ꝛ quocūqꝫ aliud occurrerit bellū p nos suscipi administrari
atqꝫ geri licet. Atqꝫ prudētissime ab his cautū est qui nostro iudi
cio ꝛ arbitrio quib⁹ cuꝫ bellū gerendū sit necne ꝑmiserint. Nec id
suffragijs discutiēnduꝫ voluerint: qppe cū neqꝫ socioꝝ res tā lon
ginquo locoꝝ interuallo vllo pacto cognoscere neqꝫ in tpe ad resi
stendū hostibus iā apparatis presto esse potuissent. Proptereaqꝫ
nos belli ꝛ iudices ꝛ administratores missi sum⁹ ac hic in custo-
dia tanquā specula collocati vt vacuū metu populū Romanū vi-
gilia virtute ꝛ ꝓuidentia reddam⁹. Atqꝫ vel aptis nr̄is hostib⁹
vel tanq̄ꝫ in furto depħensis arma subito moueam⁹ Quod mini
me incōsulte mīme temere a nobis aget̄. Sed huic semꝑ rei cura
ra diligentia studiū vigilātia opa consiliū adhibebit. Nosqꝫ oēs
q̄dem simul id facere debem⁹ que erat non mō apud maiores no
stros: sꝫ etiā nuꝑ summa laus militū vigilare cogitare adesse aīo
semꝑ aliquid pro re. p. aut facere aut dicere Deniqꝫ si pace frui vo
lumus bellū gerendū est: si bellum omittem⁹ pace nunquā frue-
mur. Qđ aūt vestrū nōnulli quos esse in exercitu ꝓplures sen
tio: ꝑtim Ariouistū antiquū amicū: nūc aūt inimicū esse admirā
tur ꝑtim etiā timent. iccirco mihi plus admiratiōis dat̄ quo ma
gis istos in cōsiderate ꝛ imprudēter moueri audio. Nā si amicus
cur timēdus: si inimicus cur amādus Uex mea in vtrāqꝫ parteꝫ
sentētia accipi probariqꝫ potest. Qr si multis magnisqꝫ a me bn̄fi
cijs affectus cū opa mea ꝛ summa cōtentione a senatu populoqꝫ
Romano. cū id gracie vel amicicie nullū petēdi aditū haberet: rex
ꝛ amicus populi Romani appellat⁹ sit: qđ paucis nisi ob summa
in rē. p. merita cōtingere cōsueuit: eū propterea cognitis nr̄is po-
stulatis ꝛ eq̄tate cōditionū ꝑspecta: ab officio discessuꝝ aut ī nos
admissuꝝ aut nr̄aꝫ populiqꝫ Romani gr̄aꝫ repudiatuꝝ arbitrari
debet nemo. Qđ si ei⁹ furor ꝛ amētia vt coepit: vlteri⁹ ꝓgrederet̄
cū malis male faciendū: de bōis aūt sꝑ bene merendū sit: Cunqꝫ

apud hūc beneficia pro maleficijs ⁊ malefitia pro bn̄ficijs haberi intelligā: non min⁹ libēter ei⁹ amiciciā rei·p· cā neglexerim quā ei ob rē·p·populi Romani beniuolentiā cōciliandā curauerī iz: Nā cū id cuius cā amici inter se ꝯciliant̄: officia studia amor desināt amicicia quoqꝫ tollat̄ necesse est· qd̄ illi merito accidere posse vi/ det̄: cum maxis ali;s de causis tū ea precipue qd̄ amāter a me scꝫ amico magistratu dignitate virgis fascib⁹ de re cōi ad colloquiū venire inuitat⁹ recusauerit nulla vel valitudinis vel alius rei cā impeditus· Ac german⁹ barbar⁹ insolens ferus supbe legatos no stros hui⁹ exercitatus pncipes contēpsit reiecit: ignomiose repu/ diauit: ꝯtūeliose repulit· Atqꝫ qd̄ min⁹ tolerabile est: nō dicāme sꝫ populū nō populū: sed senatū: nō senatū: sed rez·p·⁊ vos om̄es cō militones ad se pspicite q̄so arrogantiā: si qd nobis Romanis a se barbaro opus esset ire iussit· que indignitas qd̄ Romani ppl'i dedec⁹ est istuc pati ⁊ pmittere istuc sceleris inultū aut impugne abire: que oīa argumēto sunt eius male mētis mali animi ⁊ velle vlterius in heduos fideles nr̄os socios a quibus om̄ibus bellis q̄ a nobis olim in gallia gesta sunt subleuati fuim⁹: hostiliter seuire ⁊ crudeliter vti. Quoꝝ filios iste latronū dux ⁊ īmanis fera quo/ tiens a matrū sinu atqꝫ cōplexu ad stupra ⁊ cedē euellit: quot īge nuos nobiles verecūdos pudicos adolescētes obsidiū noīe ad q̄m qꝫ sui libidinē ⁊ effrenatū appetitū paratos apud se in seruitute ⁊ vinclis crudelissime detinet· Refugit aīm⁹ reliq̄ dicere q̄ exēpla ⁊ cruciat⁹ in eos q min⁹ ad eius volūtatē atqꝫ nutū rē admīstraue/ rint: edit· Quare pro pietate fide pro oī deniqꝫ officio huiuscemo di īniuria ⁊ cōtumelia ab heduis ꝓpulsanda. Qm̄ ⁊ dij īmortales min⁹ etiā ill' bona ⁊ facultates cōcedere ꝯsueuerit quos ad hoīm vtilitatē ⁊ cōez quasi saltē ea nō ꝯferre ītellexerint Liberatis hedu is liberabimur quoqꝫ magno īcōmodo ⁊ futuro piculo nequaquā mediocri: sꝫ vehemēt̄ extiescēdo: qd̄ rei·p·nr̄oqꝫ capiti īpendet·nā iste deuicta oī gallia ⁊ ppl'is in ꝑuitutē redactis stati in italiā·sic Cimbri ⁊ Teutōi fecerūt ꝯcēderet· Cui rei satis indicio s t̄ pecūie eq viti arma copie taz eq̄stres q̄ꝫ pedestres cis ⁊ vltra renū nō ad

gallorum bellum pnicieue sicut simulat: quos ita debilitauit et fregit vt eos debellari paruo etiam militum numero nullius negocii sit: sed in nos nostramque rem p. cõpate: que metuo si hoc tempore consilio lapsi fuerimus: ne ille breui tempore nimis multe esse videantur neque cum voluerimus illis postea resistere possimus. Accedit eius animi cõscientia cum iam per se nobis criminis suspectum faciat: nec sicut antea ad imperatum veniat et vltro iam amicicie renũciet vtpote discordie et futuri belli initium prebens. Quod si Romanos nos esse meminerimus non fugiemus. Quid enim nobis verendum aut dubitandum est cum istis cõgredi et cõgressos etiam superare: Non satis superque satis memoria patrum nostrorum planum factum est quãtum isti in re militari valeant: Pro dii immortales vbi est ille mos virtusque maiorum: Nõ Cimbros et Teutonos eius generis hostes. C. Marius vir fortissimus vna cum copiis Q. catuli procõsulis magna militum gloria superauit: Nõ ex his quoque magna multitudo qui se xpo et Spartaco seruilis tumultus auctoribus et ducibus cõiunxerũt a. P. Crasso pretore fusa fugataque et ad internitione cesa: licet illi fortiores et firmiores istis fuissent propter vsum et pugnãdi sciẽtiam quam in seruorum nostrorum exercitu didicerant: sed tamen a nostris pseuerantia grauitate constantia qua nil ad aliquid magni pficiendum melius est: victores victi fuerũt quod nobis quondam inermes sine causa terriori fuissent. Nec etiam est cur istorum victoria aduersus Heduos adepta vos magnopere moueat quo vestre virtuti diffidendum sit. Hos nãque arte et dolo potius quam virtute inquirẽdo superatos reperietis. Cum ariouistus nactus occasionẽ quam diu expettauit: eos diuturnitate belli defatigatos domum pficiscẽtes sine ordine palãtes dissipatosque cum eorum profectio similis fuge videretur: et vnusquisque tumultuarie primum itineris locum peteret: tũc castris egressus quod antea se continuisset et pugnãdi potestatẽ nõ fecisset: in itinere miseros sub sarcinis impeditos nõ armatos nihil minus quam id sperãtes de improuiso adortus vicerit fugiẽtes cum primi qui procul a periculo viderentur: vltimis auxilium ferre nollẽt et se fuge mandarẽt. Superastis heluetios a quibus isti sepius etiam in suis finibus victi fuerũt: et hos vincẽdi animum et spem

demittitis qui vobis mīme aut sciētia aut arte aut vsu pares esse poterūt. Nec arti aut fraudi sicut in Heduos: ita contra vos mili tes rei militaris pitissimos locus oio erit quoꝝ virtutis fama ex supiore bello non modo nostros: sed etiā ad extremas orbis terra rum gentes ⁊ natiōes puolauit. Non vox mihi credite: non trux aspectus vllos vnq̄ hoies occidit. Nec victoria magis virib⁹ quā consilio patit̄. Nec vlle deniq̄ res magne corpore potius quā ani mo gerunt̄. Deniq̄ hoc ꝑ certo habete vobis doctis cū imperi tis: armatis cū inermibus italis cū barbaris: prudētibus cū teme rarijs vel bellandū vel preliandum esse. Non possint illi etiā non graui reprehēsione digni videri q̄ imperatoris diligētia ⁊ officio diffidant: ac nobis arrogāter prescribere ausint: qd̄ cuꝫ reꝫ frumē tariā nobis defore: tum etiā itineꝝ difficultates atq̄ viaꝝ angu stias se timere dictitēt: ⁊ nostra quasi intima cōsilia scire cupiant An quisquā vestꝝ sibi persuasuꝫ habere posset me omniū commo doꝝ vestroꝝ autoreꝫ principē ⁊ duceꝫ nisi exploratis expeditis tu tisq̄ itineribus ac refrumētaria satis ꝓuisa vos aliquo ductuꝝ es se cui salus ⁊ incolumitas vestra quā sua maiori cure sit ac solici tudini ⁊ qui deniq̄ se honoris dignitatisq̄ vestre non modo fau toreꝫ sed semꝑ amplificatore prestiterit ⁊ prestabit. Nam licet etiā frumentū quod publice nobis Sequani Leuci Lingones eorūq̄ socij affatim sum ministrare polliciti sunt: nos defecerit: nōne ta men iam in agris frumēta matura sunt que nobismet inde libere ⁊ sine vllo periculo sumere licet: vt vos rei frumētarie penuria pre mi minime dubitare possitis: Ad hec si interiorē tunicam consili orum meoꝝ consciā esse scirem: statim eā conscissam ⁊ laceratam abijcerē. An non vobis satis documento est hoc in vexillo Mino taurus: qui sicut in laberinto ipse latuit ita eo consilia nostra mi nime aperta esse oportere indicatur. Quare quod militū offici um est: vos peragite quod imperatoris mihi permittite. Qui cō tra agit id nimiū diffidētis: hoc nimiū curiosi. Atq̄ vt de itinere breui iudicare possitis: etas quod a me non tam cito faciendum fuerat: quo vtruꝫ maioris apud vos fortitudo ⁊ gloria an metus

⁊ ignomīa momenti sit: cognoscat̄: castra mouebo: Ac si me nemo sequat̄ solis cum decime legionis militibus viris fortissimis ⁊ fidelissimis omniq̃ꝫ virtutū genere ornatissimis proficiscar. Eosq̃ꝫ loco cohortis pretorie habebo ⁊ a me semper equa pro meritis premia accipient. Quod autem nonnulli dixerint dicto audientes non fore nec signa laturos: non hac certe re multum commoueor Quoniā si res male gesta fuerit: spero me ob innocentiā vite ex bellis superioribus perspectā omni crimine vacare: In vos autē omnē culpam reiectum iri. Equidē quantū in me erit vel imperatoris in regendo vel militis ī pugnādo officiuꝫ prestabo: sūmisq̃ꝫ viribus cōtendam vt res publica mihi vel viuo vel mortuo gratias agat ⁊ omnes intelligāt ac in reliquum memoria teneant: non a me sed a vobis rem publicā proditaꝫ. Ita nūc deos deasq̃ꝫ omnesq̃ꝫ testor: Teq̃ꝫ Roma hoc extremo: si ab his deseror: tempore appello: Roma orbis terrarū caput: Roma commune omnium patrociniū: Roma virtutū ⁊ glorie columen: vt si tibi quod omen deus auertat: aliquid aduersi acciderit: non a me: sed ab his penas repetas quorū singulari fidei te tuos ciues curiam senatum cōmiseris et ipi postea imperatorē tuum contra ius fasq̃ꝫ deseruerint. Quod ne aliquādo de vobis dici possit cōmilitones summopere nitendum est Quo ore ciues: si culpa vestra aliquid admissum fuerit: vos poteritis: quibus illi vicissim vos oculis intueri. quem vestrum illi non oderint: Que enim vita iucunda sit: q̄ cū ignominia ⁊ infamia degit̄. Emuero graue ac ꝑ molestū est sine honore aut dignitate aliqua viuere ⁊ apud ciuitatis ordines vniuersumq̃ꝫ populum Romanum cum dedecore ⁊ intammia versari quam mortem rectius quam vitaꝫ appellauerim Quare vos pro pristina ꝟtute vestra ⁊ antiqua rei militaris gloria gerite: ac tales vos quales rei publice fore promiseritis prestate: pergite constanter: vt cepistis: ne illius stipendia male meruisse vnquam videamini. Factis commendate nomen vestruꝫ immortalitati. Decus in virtute positum sit: que maxime splendet: ob summa in rē publicam beneficia. Moueat vos honestum; moueat vos vtile:

moueat gloria:moueat res publica:moueāt deniq₃ parentes vro res liberi qui omnes imbelles ⁊ imbecilli capillo manibusq₃ pas/sis fletu merore ⁊ lachrymis toto ore asperso auxiliu m implorant a vobis petūt:orant:miserabiliter supplicāt:vt si opusfuerit ꝓ patria pro penatibus tam publicis quam priuatis fortiter pugnetis ne aut res publica aliquid detrimenti capiat aut ipsi a terrimis hostibus ⁊ victoribus Barbaris in Rapinam in seruitutem incedem trabantur. Que omnia illis nisi virtute vestra prouideritis euenire necesse est. Deniq₃ in victoria rei publice omniumq₃ nostrorum salus ⁊ incolumitas consistit. Atq₃ ac vna re. nos deoru₃ immortalium templa nos muros pomicilia sedesq₃ populi Romani penates aras focos sepulchra maiorum nos leges iura libertatem coniuges liberos patriam defendemus. Sin vincimur omnia contraria vrbis vastitatem sacrorum confusionem edificiorum ruinam templorum euersionem bonorum direptionem rapinam nostrorum cedes:seruitutem incendia iugulationes cruciatus tormenta sentiemus. Quare in vobis est bonū ne an malum eligere malitis. Nam victoribus libertas ⁊ gloria parta est:victis autem ignomina ⁊ mors exposita.

Litauicus.

Quod tua Romano Cesar monumenta leguntur.
Gymnasio: ꝛ cunctis fortia facta placent:
Uel quod facunda castigas voce cohortes:
Hoc fecit docto Brentius eloquio.

Franciscus.

Incognitam diu latinis nobilem
orationem Cesaris.
Greceq; scriptam: sed prope extinctam situ
animauit Andreas meus.
Juuenis disertus doctus ꝛ per quam bonus.
Quid queso: que porro laudabit:

M. Lucius.

Scripta quidem grece: sed nondum nota latinis.
Cesaris in castris contio clara fuit.
At nostram fecit preclara Brentius arte.
qui nondum quiutam complet olympiadem.
Lectores iuueni pro munere reddite grates.
Jam meliora dabit: sit modo vita diu.

Ambrosius.

Quem muse Chariteſq; contioni.
Diui querere Julij nitorem:
Solers addidit ille litterator.
Qui nunc ausonijs professor oris.
Lustrat euganeos legens penates.
Nostros Brentius atticosq; lusus.